КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ
«ЛЬВІВСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ»

Кафедра суспільствознавчої освіти

Програма підвищення кваліфікації учителів історії та громадянської освіти

«Організація ціннісно орієнтованого навчання історії та громадянської освіти у старшій профільній школі: від Державного стандарту і модельної програми до пізнавальної діяльності учнів»

Програма підвищення кваліфікації розглянута і рекомендована до затвердження на засіданні кафедри суспільствознавчої освіти

(протокол № 9 від 18.09.2026 р.)

Завідувач кафедри Галина СОХАНЬ

Програма підвищення кваліфікації затверджена науково-методичною радою

(протокол № 6 від 01.10.2026 р.)

Голова науково-методичної ради Павло ХОБЗЕЙ

1. ЗАГАЛЬНІ ВІДОМОСТІ

Розробник: старший викладач кафедри суспільствознавчої освіти Костюк Ірина Альбертівна.

Напрям підвищення кваліфікації:
Реалізація Державного стандарту старшої профільної освіти педагогічними працівниками, які викладають предмети громадянської та історичної освітньої галузі; сучасні підходи до навчання в Новій українській школі на рівні старшої профільної освіти.

Програма розроблена на основі Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які беруть участь у реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти за темою «Старша профільна школа: нові підходи та інструменти для вчителів», затвердженої Наказом Міністерства освіти і науки України від 04.11.2025 № 1462. Програма реалізує задачі Модуля 4 «Особливості викладання предметів/курсів основного та поглибленого рівнів у старшій профільній школі».

Термін дії програми: з 01.01.2027 р. до 31.12.2031 р.

Рецензенти:
Хобзей Павло Кузьмович, кандидат фізико-математичних наук, доцент, професор кафедри освітньої політики КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»;
Сохань Галина Степанівна, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри суспільствознавчої освіти КЗ ЛОР «Львівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти».

2. ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА

Актуальність програми

Реформа старшої профільної школи змінює не лише структуру освітнього процесу, а й професійну логіку роботи вчителя. Державний стандарт профільної середньої освіти орієнтує навчання на досягнення обов'язкових результатів, у яких поєднуються знання, способи мислення, уміння, ставлення і цінності. Для громадянської та історичної освітньої галузі це означає перехід від переважно змістового планування до проєктування пізнавальної діяльності учнівства, у якій історичне знання стає засобом осмислення сучасності, аргументації, відповідального вибору та громадянської дії.

Особливої ваги набуває ціннісно орієнтоване навчання. Цінності мають бути включені в саму логіку навчальної діяльності: постановку проблем, добір джерел, зіставлення інтерпретацій, оцінювання аргументів, осмислення ціннісних конфліктів, формулювання суджень і рефлексію власної позиції.

Зміст програми враховує ціннісні засади Нової української школи та вимоги Державного стандарту профільної середньої освіти до громадянської та історичної освітньої галузі. Серед них особливо значущими для навчання історії та громадянської освіти є людська гідність і права людини, свобода, демократія, справедливість і рівність, відповідальність, повага до різноманітності, українська національна ідентичність, державна незалежність і територіальна цілісність України, відповідальне громадянство.

Програма також відповідає сучасному контексту, в якому навчаються старшокласники: російсько-українська війна, трансформації міжнародного порядку та геополітичного середовища, суспільна поляризація, інформаційні війни і пропаганда, поширення генеративного штучного інтелекту, алгоритмізація інформаційного простору, зміни способів створення, поширення та перевірки знання. Ці явища розглядаються не як додатковий тематичний блок, а як контекст реалізації результатів навчання, визначених Державним стандартом.

Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників, які беруть участь у реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти, визначає компетентнісний, діяльнісний, індивідуальний, диференційований, аксіологічний підходи. Запропонована програма конкретизує ці підходи для вчителів громадянської та історичної освітньої галузі.

Цільова група: учителі історії та громадянської освіти.

Обсяг: 30 годин.

Форма навчання: очно-дистанційна.

Мета програми: науково-методичний супровід професійного розвитку вчителів історії та громадянської освіти щодо проєктування ціннісно-орієнтованого навчання у старшій профільній школі на основі вимог Державного стандарту, модельних і навчальних програм та сучасних суспільних викликів; розвиток здатності організовувати пізнавальну діяльність учнівства, у якій

цінності стають критеріями осмислення минулого і сучасності, аргументації, вибору та відповідальної дії.

Завдання програми:

- поглибити розуміння ціннісних засад НУШ і ціннісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі старшої профільної школи;
- проаналізувати обов'язкові результати навчання Державного стандарту як основу для ціннісно-орієнтованої пізнавальної діяльності;
- осмислити вплив сучасних глобальних і українських викликів – війни, геополітичних трансформацій, криз демократії, інформаційних впливів та ШІ – на зміст і способи навчання історії та громадянської освіти;
- удосконалити вміння проєктувати ланцюг «ціннісний орієнтир – проблема – результат Стандарту – проблемне/дослідницьке питання – джерела – пізнавальна діяльність – продукт – рефлексія – оцінювання»;
- розвивати здатність добирати й конструювати завдання для роботи з різними джерелами, суперечливими інтерпретаціями, аргументами, пропагандою та цифровим контентом;
- створити умови для розроблення педагогами власного дизайну ціннісно орієнтованої пізнавальної діяльності для 10–12 класів.

Компетентності, що вдосконалюватимуться

- предметно-методична;
- інформаційно-цифрова;
- організаційна;
- оцінювально-аналітична;
- прогностична.

Очікувані результати:

Слухач /слухачка після навчання на цьому курсі

- пояснює роль цінностей як складника компетентнісного результату та розрізняє декларування цінностей і ціннісно орієнтовану навчальну діяльність;
- аналізує вимоги Державного стандарту ГІО 10–12 класів і виявляє їхній ціннісний та діяльнісний потенціал;
- співвідносить результати Державного стандарту, модельної/навчальної програми, зміст і види навчальної діяльності;
- проєктує проблемні й дослідницькі питання, що пов'язують історичний матеріал із осмисленням сучасності;
- добирає різнотипні джерела, організовує їх критичний аналіз, верифікацію, зіставлення інтерпретацій та аргументів.

Контроль за знаннями слухачів проводиться послідовно й систематично: на практичних заняттях – індивідуальне та фронтальне опитування, виконання самостійної роботи; на лекціях – експрес-контроль, що передбачає постановку конкретних питань з теми.

Оцінювання розглядається як засіб одержання зворотної інформації про результативність підвищення кваліфікації та внесення корективів до методики роботи зі слухачами курсів, здійснюється з урахуванням активної участі педагогічних працівників у всіх видах навчальної діяльності та результатів виконання практичних і самостійних завдань. Програмою передбачено участь у практичних заняттях, групових обговореннях і навчальних дискусіях; виконання практичних завдань у межах модулів; підсумкова самостійна робота (за окремими рекомендаціями)); професійна рефлексія за результатами навчання.

Критерії оцінювання: зарахування / незарахування проходження курсів залежить від відвідування, а також виконання завдань не менше 75 % від запланованого. Самостійна робота оцінюється за принципом «зараховано/не зараховано». Критеріями зарахування є відповідність змісту поставленому завданню, практична спрямованість роботи, використання положень Державного стандарту базової середньої освіти та громадянської й історичної освітньої галузі, а також наявність авторських висновків і професійної рефлексії.

Особливості реалізації програми. Реалізація програми передбачає навчання вчителів як у дистанційному, так і в очному форматі. Навчальні заняття у синхронному режимі проводяться з використанням ZOOM, Moodle. Програмою передбачено виконання самостійної роботи.

Документ, що видається за результатами підвищення кваліфікації: сертифікат за результатами проходження програми курсу.

3. НАВЧАЛЬНО-ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН

Назва теми	кількість годин			
	Лекція	Практ. Заняття	Самост.	Усього
1.Реєстрація учасників. Ознайомлення з програмою навчання. Формування очікувань учасників	–	1	–	1
Модуль 1. Ціннісні засади громадянської та історичної освіти в старшій профільній школі	**2**	**3**	**–**	**5**
1. Цінності як основа і результат освіти НУШ.	2	–	–	
2. Читаємо Державний стандарт «крізь ціннісні окуляри».	–	2	–	
3. Ціннісний конфлікт як ресурс навчання.	–	1	–	
Модуль 2. Історична та громадянська освіта в умовах глобальних змін і суспільних викликів	**2**	**4**	**–**	**6**
1.Мінливий світ як контекст історичної та громадянської освіти.	2	–	–	
2. Геополітика, війна і ціннісне осмислення історії.	–	4	–	
Модуль 3. Від ціннісних орієнтирів і результатів Державного стандарту до пізнавальної діяльності учнівства	**2**	**5**	**–**	**7**
1. Пізнавальна діяльність як механізм реалізації результатів Стандарту.	2	–	–	
2. Від результату Стандарту до проблемного і дослідницького питання.	–	1	–	
3. Цінності у складних суспільних питаннях.	–	2	–	
3. Від діяльності до продукту, рефлексії та оцінювання.	–	2	–	
Модуль 4. Як учителю спроєктувати тему або навчальний модуль старшої профільної школи	**2**	**3**	**–**	**5**
1. Від Державного стандарту і модельної програми до дизайну навчання.	2	–	–	
2. Методична дизайн-лабораторія. Професійна рефлексія. Вихідне тестування	–	3	–	
Самостійна робота. Дизайн ціннісно орієнтованої пізнавальної діяльності учнівства	–	–	6	6
РАЗОМ	**8**	**16**	**6**	**30**

3. ЗМІСТ ПРОГРАМИ

Тема 1. Реєстрація учасників (вхідне опитування). Ознайомлення з програмою навчання. Формування очікувань учасників

Модуль 1. Ціннісні засади громадянської та історичної освіти в старшій профільній школі

Час за робочою навчальною програмою – 5 годин

Тема 1. Цінності як основа і результат освіти НУШ

План лекційного заняття.

1. Ціннісні засади НУШ і профільної середньої освіти. Компетентність як єдність знань, умінь, способів мислення, поглядів і цінностей.
2. Людська гідність, свобода, права людини, демократія, справедливість, рівність, відповідальність, повага до різноманітності, українська національна ідентичність, державна незалежність і територіальна цілісність України як смислові орієнтири ГІО.

Тема 2. Читаємо Державний стандарт «крізь ціннісні окуляри»

План практичного заняття

1. Навіщо вчити історії та громадянської освіти в старшій школі сьогодні?
2. Робота з вимогами до обов'язкових результатів навчання ГІО для 10–12 класів. Виявлення ціннісного потенціалу результатів, пов'язаних із гідністю, правами людини, громадянською позицією, демократією, українською національною ідентичністю, національними інтересами, незалежністю і територіальною цілісністю України.

Тема 3. Ціннісний конфлікт як ресурс навчання

План практичного заняття

1. Аналіз навчальних ситуацій, у яких взаємодіють або вступають у напруження свобода і безпека, права і відповідальність, справедливість і законність, особистий вибір і суспільне благо, пам'ять і примирення, національні інтереси і глобальна взаємозалежність.
2. Формулювання проблемних запитань, що не зводять навчання до моральної декларації. Межі педагогічної нейтральності, аргументованість і повага до гідності учасників дискусії.

Модуль 2. Історична та громадянська освіта в умовах глобальних змін і суспільних викликів

Час за робочою навчальною програмою 6 годин

Тема 1.Мінливий світ як контекст історичної та громадянської освіти

План лекційного заняття

1. Історична освіта як інструмент орієнтації в сучасності, а не лише засвоєння знань про минуле. Трансформації міжнародного порядку, геополітична конкуренція, російсько-українська війна, імперіалізм і деколонізація, демократії та авторитарні режими, глобальна і національна безпека, міграції, взаємозалежність і повоєнна відбудова.
2.Інформаційна поляризація, криза довіри, пропаганда і боротьба за інтерпретацію минулого.

Тема 2. Геополітика, війна і ціннісне осмислення історії (Практичне заняття, 4 години)

План практичного заняття

1. Конструювання проблемних ситуацій на перетині історії та сучасності. Відокремлення аналізу фактів, інтерпретацій і ціннісних суджень.

2. Робота з результатами Стандарту щодо геополітичного простору, геополітичного становища України, глобалізації, національних інтересів, наслідків воєн і моделей відбудови.

3. Джерело і достовірність в епоху генеративного ШІ. Етичні питання використання ШІ: академічна доброчесність, відповідальність, упередження, прозорість. Конструювання завдання, у якому ШІ не підмінює мислення учня, а стає предметом критичного аналізу.

МОДУЛЬ 3. Від ціннісних орієнтирів і результатів Державного стандарту до пізнавальної діяльності учнівства

Час за робочою навчальною програмою 9 годин)

Тема 3.1. Пізнавальна діяльність як механізм реалізації результатів Стандарту

План лекційного заняття.

1. Діяльнісна природа результатів ГІО: виявляє, аналізує, досліджує, зіставляє, верифікує, оцінює, аргументує, моделює, формулює гіпотезу, робить висновки.
2. Методична логіка: «ціннісний орієнтир → проблема → результат Стандарту → проблемне/дослідницьке питання → джерела → пізнавальна діяльність → продукт → ціннісна рефлексія → оцінювання».

Тема 3.2. Від результату Стандарту до проблемного і дослідницького питання

План практичного заняття

1. Ознаки продуктивного проблемного та дослідницького питання. Зв'язок минулого із сучасністю без презентизму й спрощених історичних аналогій. Розроблення запитань для тем історії України, всесвітньої історії та громадянської освіти.
2. Добір різнотипних джерел відповідно до пізнавальної мети. Походження, контекст, авторство, мета створення, достовірність. Зіставлення суперечливих інтерпретацій. Виявлення стереотипів, упереджень, маніпуляцій і пропаганди.

3. Конструювання діяльності, результатом якої є аргументоване судження, а не відтворення інформації.

Тема 3. Цінності у складних суспільних питаннях

План практичного заняття

1. Робота з дилемами і контроверсійними питаннями.
2. Визначення педагогічних умов безпечної дискусії та критеріїв аргументованого судження.

Тема 4. Від діяльності до продукту, рефлексії та оцінювання

План практичного заняття

1.Навчальний продукт як доказ пізнавальної діяльності: аналітичний текст, аргументована позиція, дослідницький висновок, карта/схема, публічна дискусія, рекомендація, сценарій рішення, цифровий продукт.
2. Ціннісна рефлексія без оцінювання «правильності» особистих переконань. Критерії оцінювання якості роботи з джерелами, аргументації, висновків і способів мислення.

Модуль 4. Як учителю спроєктувати тему або навчальний модуль старшої профільної школи

Час за робочою навчальною програмою 5 годин)

Тема 1.Від Державного стандарту і модельної програми до дизайну навчання

План лекційного заняття

1. Співвідношення Державного стандарту, модельної та навчальної програми. Результат як відправна точка проєктування.
2. Вибір змісту та видів діяльності відповідно до результату і ціннісного потенціалу теми. Академічна свобода і професійна відповідальність учителя.

Тема 2. Методична дизайн-лабораторія

План практичного заняття

1.Проєктування фрагмента теми/модуля за алгоритмом: результат Державного стандарту → ціннісний орієнтир → історична/суспільна проблема → зв'язок минулого і сучасності → проблемне або дослідницьке питання → джерела → пізнавальна діяльність → учнівський продукт → ціннісна рефлексія → критерії оцінювання.
2. Взаємоаналіз проєктів за критеріями змістової коректності, відповідності результатам Стандарту, пізнавальної складності, ціннісної відкритості та реалістичності.

Професійна рефлексія. Вихідне тестування

Самостійна робота .

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

1) Слухач/слухачка обирає реальну тему або змістовий фрагмент для 10–12 класів і створює завершений методичний продукт. У розробці мають бути представлені:

- конкретний результат / результати Державного стандарту;
- ціннісний орієнтир та обґрунтування його зв'язку зі змістом;
- історична або суспільно значуща проблема та зв'язок із сучасністю;
- проблемне чи дослідницьке питання;
- 3–5 різнотипних джерел (за потреби — цифровий або ШІ-згенерований контент як об'єкт критичного аналізу);
- опис послідовності пізнавальної діяльності учнівства;
- очікуваний учнівський продукт;
- спосіб ціннісної рефлексії;
- критерії оцінювання результату діяльності.

Орієнтовні питання для саморефлексії

- Які цінності реально закладені в обраний результат Стандарту, а які я приписую темі самостійно?
- Що саме робитиме учнівство з історичною або суспільно значущою інформацією?
- Чи потребує завдання дослідження, аналізу й аргументації, чи лише відтворення готового знання?
- Де в завданні виникає простір для осмисленого судження або вибору?
- Як уникнути нав'язування учням наперед визначеної оцінки там, де можливе аргументоване ціннісне судження?
- Які джерела потрібні для перевірки різних позицій та інтерпретацій?
- Як сучасний контекст допомагає зрозуміти історичну проблему і де існує ризик некоректної аналогії?
- Як можна використати ШІ так, щоб він посилював критичне мислення, а не замінював його?
- Який продукт дасть змогу побачити досягнення результату Стандарту?
- Який наступний крок учня/учениці має підказати оцінювання і рефлексія?

5. СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Нормативно-правові та нормативно-методичні джерела

1. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII (зі змінами).
2. Про повну загальну середню освіту : Закон України від 16.01.2020 № 463-IX (зі змінами).
3. Державний стандарт профільної середньої освіти: затв. постановою Кабінету Міністрів України від 25.07.2024 № 851 (зі змінами). Застосовуватиметься з 1 вересня 2027 року. Державний стандарт профільної середньої освіти
4. Типова освітня програма для 10–12 класів закладів загальної середньої освіти, які забезпечують здобуття профільної середньої освіти за академічним спрямуванням : затв. наказом МОН України від 26.05.2025 № 765, зі змінами, внесеними наказом МОН України від 19.06.2025 № 884. Типова освітня програма для 10–12 класів
5. Професійний стандарт «Вчитель закладу загальної середньої освіти» : затв. наказом МОН України від 29.08.2024 № 1225. Професійний стандарт учителя
7. Типова програма підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти, які беруть участь у реалізації Державного стандарту профільної середньої освіти, за темою «Старша профільна школа: нові підходи та інструменти для вчителів» : затв. наказом МОН України від 04.11.2025 № 1462.
8. Пометун О. І. Навчання історії й громадянської освіти як чинник формування національної й громадянської ідентичності учнів в умовах війни та повоєнного розвитку України. Український педагогічний журнал. 2023. № 2. С. 62–72.
9. Пометун О. І., Гупан Н. М. Розвиваймо критичне мислення як наскрізне уміння у навчанні історії. Педагогічна освіта: теорія і практика. 2019. Вип. 27. С. 92–98.
10. Пометун О. І., Гупан Н. М. Методика розвитку критичного мислення учнів ліцею на уроках історії : методичний посібник. Київ : Конві Прінт, 2021.
11. Пометун О. І., Гупан Н. М., Власов В. С. Компетентнісно орієнтована методика навчання історії в основній школі : методичний посібник. Київ : Конві Прінт, 2018.
12. Малієнко Ю. Б. Інтегрування ключових компетентностей у зміст історичної освіти в ліцеї. Український педагогічний журнал. 2018. № 4. С. 91–98.
13. Малієнко Ю. Б. Компетентнісно орієнтовані завдання у змісті курсів історії в ліцеї: суть, структура, класифікація, значення. Український педагогічний журнал. Рябовол Л. Т., Ремех Т. О. Громадянська освіта в профільній школі в Україні та зарубіжних країнах. Вісник Національної академії педагогічних наук України. 2024. DOI: 10.37472/v.naes.2024.6113.
14. Ремех Т. О. Сутність і структура громадянської компетентності учня Нової української школи. Український педагогічний журнал. 2018. № 2. С. 34–40.
16. Пометун О. І., Ремех Т. О. Оцінювання учнів з громадянської освіти в контексті компетентнісного підходу. Український педагогічний журнал. 2019. № 1. С. 86–

97. Council of Europe. Teaching Controversial Issues through Education for Democratic Citizenship and Human Rights. Strasbourg : Council of Europe, 2021. Teaching Controversial Issues
17. Miao F., Holmes W. Guidance for Generative AI in Education and Research. Paris : UNESCO, 2023. UNESCO Guidance for Generative AI in Education and Research
18. Van Drie J., Van Boxtel C. Historical Reasoning: Towards a Framework for Analyzing Students' Reasoning about the Past. Educational Psychology Review. 2008. Vol. 20. P. 87–110. DOI: 10.1007/s10648-007-9056-1. Breakstone J., Smith M., Rapke M., Wineburg S. Critical Thinking in the Classroom: The Historical Method as a Tool for Civic Competence. Frontiers in Sociology. 2025. Vol. 10. Article 1526437. DOI: 10.3389/fsoc.2025.1526437.